

SZAKDOLGOZAT

**Horváth-Kele Franciska
Vidékfejlesztési agrármérnök**

**Keszthely
2023**

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Vidékfejlesztési és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidékfejlesztési Agrármérnök BSc Szak

A Közös Agrárpolitika és a magyar mezőgazdaság
– A generációs megújulás lehetőségei –

Belső konzulens: Dr. Bánhegyi Gabriella
egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Agrár- és Élelmiszergazdasági
Intézet / Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai
Tanszék

Készítette: **Horváth-Kele Franciska**
G71RSG
levelező

Készthely
2023

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés és célkitűzés	2
2.	Irodalmi áttekintés	4
2.1.	Fiatal magyar gazdák jelenlegi helyzete az Agrárcenzus 2020 tükrében	4
2.2.	Generáció – generációváltás elméleti megközelítésekben:	6
2.3.	Magyarországi agrárium generációváltásában meghatározó érdekképviselői szereplő: AGRYA	8
2.4.	Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának bemutatása	9
2.4.1.	Történeti áttekintés	9
2.4.2.	Közös Agrárpolitikai szakpolitikai célkitűzései	11
2.4.3.	Közös Agrárpolitika Stratégiai Terve	11
2.5.	Generációváltást támogató pályázatok Magyarországon a 2023-2027-es programozási időszakban	13
2.5.1.	KAP Stratégiai Terv I. pillér	14
2.5.2.	KAP Stratégiai Terv II. pillér	14
2.6.	Fiatal gazda pályázat fontosabb változásai	15
2.7.	Egyéb támogatási eszközök fiatal gazdáknak	16
2.8.	Törvényi változások	17
2.8.1.	2021. évi CXLI. törvény az agrárgazdaságok átadásáról	17
2.8.2.	Földforgalmi törvény és Fétv. előírásainak változásai	18
3.	Anyag és módszer	19
4.	Vizsgálati eredmények és értékelésük	20
5.	Következtetések, javaslatok	27
6.	Összefoglalás	30
7.	Irodalomjegyzék	32
7.1.	Nyomtatott könyvek, szaklapok, folyóiratok	32
7.2.	Internetes források	33
8.	Ábrajegyzék	36
9.	Mellékletek	37
9.1.	Kérdőív	37

1. Bevezetés és célkitűzés

Szakedolgozatom központi témája a fiatal magyar gazdák helyzetének vizsgálata, ezen belül is különös tekintettel az agrár generációs megújulás lehetőségeire fókuszáltam.

A téma fontosságát abban látom, hogy sok más ágazathoz hasonlóan, a mezőgazdaság egyik fő problémája is az, hogy a foglalkoztatottak száma egyre csökken, főleg a fiatalok körében. Ennek sajnos az a következménye, hogy a még aktív gazdák átlagéletkora egyre emelkedik, ami az utánpótlás hiányában veszélyezteti a gazdaságok fennmaradását.

Az unióban a gazdaságok csupán 11%-át, Magyarországon pedig csak a 10%-át irányítják 40 évnél fiatalabb gazdák. 2016-ban minden 40 év alatti fiatal gazdára 3 fő 65 év feletti gazda jutott az EU-ban (Internet9). Pedig a szektor fellendítéséhez, a minőségi élelmiszer előállításához minél több fiatal gazdára lenne szükség, akik nyitottak az innovatív megoldásokra és gyorsan tudnak reagálni a szektort érintő változásokra. Hiszen ahogy hazánk vidéki területein, úgy az egész unió területén is jelentős problémát jelent az elöregedő agrártársadalom.

Ez az oka annak, hogy szakedolgozatom fókuszába az agrárium generációs megújulásának problémáit, illetve annak megoldási lehetőségeit és támogatási formáinak vizsgálatát állítottam. Ugyanis úgy gondolom, hogy ez egy olyan téma, amely napjainkban kifejezetten aktuális és egyre égetőbb probléma, ami megoldásra vár nem csupán Magyarországon vagy az Európai Unió területén, hanem globális szinten is.

Kutatásom célja, hogy megismerjem a fiatal magyar gazdák jelenlegi helyzetét, lehetőségeit, a kihívásokat melyekkel szembesülnek. Mik jellemzik a mai fiatal magyar mezőgazdasági termelőket? Melyek azok a dolgok, amelyek leginkább eltántorítják a fiatal generációt a mezőgazdaságtól? Hogyan lehetne vonzóvá tenni a fiatalok számára a mezőgazdaságot?

Először is az Agrárcenzus 2020 tükrében tekintem át a 40 év alatti gazdálkodók helyzetét. Továbbá ismertetem a generációváltás elméleti megközelítéseit.

Dolgozatomban röviden bemutatásra kerül az Európai Unió mezőgazdaságát 60 éve szabályozó közös agrárpolitika (KAP) története, melynek a 2004-es EU-csatlakozás óta Magyarország mezőgazdasága is a szabályozás alá esik.

Illetve ismertetem azon szakpolitikai intézkedéseket, amelyek a generációváltás elősegítéséhez járulnak hozzá, hiszen már a KAP 2014-2020-as célkitűzései, illetve a jelenleg érvényes KAP 2023-2027-es időszakának fő célkitűzései között is helyett kapott a mezőgazdasági pálya vonzóvá tétele, a pálya elhagyás megakadályozása, az agrártársadalom

generációs megújítása. Valamint a vidékfejlesztési támogatások fő prioritásai között is szerepelnek olyan szempontok, mint a tudásátadás, az innováció és a diverzifikáció ösztönzése a mezőgazdaságban, melyek további pozitív hatással lehetnek a fiatal mezőgazdasági termelők életére (Internet12).

Majd röviden kitérek arra, hogy a különféle támogatásokon felül milyen egyéb jellegű segítséget kaphatnak a fiatal gazdák.

Primer kutatásom egy kvantitatív kutatásra épül, melyet online végeztem a 18 és 40 év közötti magyar gazdák között. Dolgozatom utolsó részében elemzem és összegzem ezen kérdőíves kutatásom eredményeit.

Végezetül ezek alapján megfogalmazom konklúzióimat, javaslataimat az agrár generációs megújulás témájával kapcsolatban.

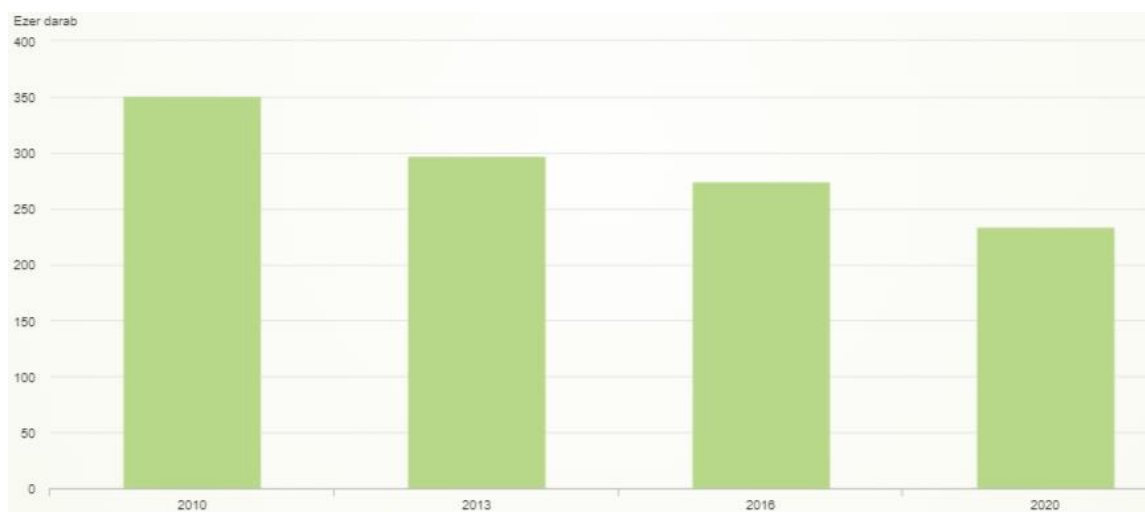
2. Irodalmi áttekintés

2.1. Fiatal magyar gazdák jelenlegi helyzete az Agrárcenzus 2020 tükrében

Az agrártársadalomra vonatkozó statisztikai adatok alapos elemzés szükségességét vetik fel, hogy választ tudjunk kapni olyan kérdésekre, mint hogy hogyan alakul a gazdátársadalom korösszetétele, lesz-e utánpótlás (Internet4).

A magyar mezőgazdaság aktuális helyzetére, a mezőgazdaság szerkezetére vonatkozólag Agrárcenzus 2020 elnevezéssel a Központi Statisztikai Hivatal teljes körű, az ország valamennyi települését érintő mezőgazdasági összeírást hajtott végre. Itt szeretném megjegyezni, hogy az összeírás 2023-ban is megtörtént, azonban szakdolgozatom megírásakor a részletes eredmények még nem voltak elérhetőek, ez az oka annak, hogy a 2020-as évben elvégzett összeírás eredményeit dolgoztam fel.

2020-ban 234 ezer gazdaság megkérdezéséből származó adatokkal próbálok rávilágítani a jelenlegi helyzetre, a fiatal gazdák aspektusát előtérbe helyezve.

1. ábra: A gazdaságok számának alakulása

Forrás: KSH által közzétett adatok, Agrárcenzus 2020

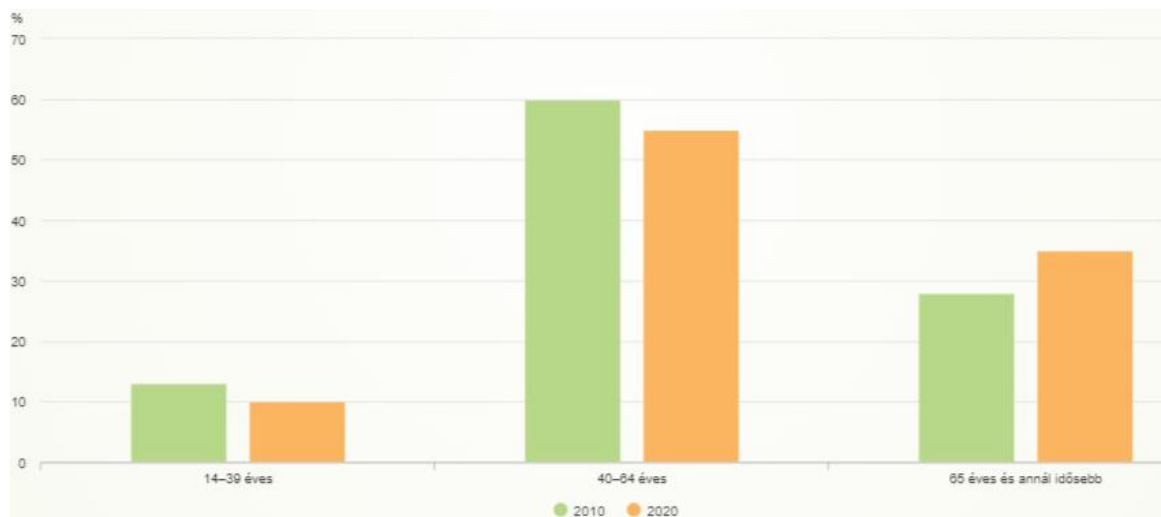
Ahogy az 1. ábrán látható a 2010-es adatokhoz viszonyítva 2020-ra 350 ezerről 234 ezerre csökkent a mezőgazdasági termelők száma, amely mintegy egyharmados csökkenést jelent. Ez Európai Unió összehasonlításban nem rossz tendencia, de mindenképp baljós képet vetít előre, hogy ideje megkondítani a vészharangokat.

Ha a gazdasági irányítók korstruktúráját vizsgáljuk (2.ábra), akkor megállapítható, hogy a 40 év alattiak aránya csupán 10%, 40-64 évesek aránya 55%, míg a 65 éves és annál idősebbek a populáció 35%-át teszik ki, amely jelentős előregedést mutat (INTERNET5).

Ez fakadhat abból, hogy rendszerváltás után a mezőgazdasági ágazatba tömegesen belépő gazdálkodók mára már a szépkorúak táborát gyarapítják, elérték a nyugdíjkorhatárt. A gazdasági vezetők kor szerinti megoszlása az uniós trendeket jól tükrözi, s összehasonlítva a 2000-es években végzett vizsgálattal, gyors ütemű öregedési folyamatot jelez (Internet2).

A nemek közti egyenlőtlenségek is kirajzolódnak, az összes gazdaság irányító közül mindössze csak 29% nő (Internet23), míg a fiatal gazdák körében csak minden negyedik gazdálkodó nő nemű (Internet5).

Ez a tendencia az EU-ban is megfigyelhető, hiszen itt a férfi-nő gazdák aránya átlagosan 78-22% (Internet2).

2. ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó gazdaságirányítók arányának változása

Forrás: KSH által közzétett adatok, Agrárcenzus 2020

Ha időbeli összehasonlítást végzünk, akkor elszomorító a helyzet, csak 10 éves viszonylatot tekintve jelentősen csökkent a 40 év alatti fiatal gazdálkodók aránya, 13%-ról 10%-ra. Ha az aktív korú populációt nézzük, akkor 73%-ról 65%-ra csökkent az arányuk, amelyből egyenesen következik, hogy az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötték aránya 7%-ot emelkedett 2020-ra (2.ábra). Tehát a mezőgazdasági irányítók egyharmada már nyugdíjas korú.

A gazdasági irányítók megoszlását szakirányú képzettség és korcsoport szerint vizsgálva megállapítható, hogy a fiatalabb gazdaságirányítók képzettségi szintje arányait tekintve magasabb az idősebb gazdálkodókhoz viszonyítva, amely időbeli összehasonlításban is emelkedő tendenciát mutat (Internet23).

Fontos kiemelni az Agrárcenzus 2020-as vizsgálati eredmények közül, hogy a mezőgazdasági területek jelentős része az 5-300 hektárral rendelkező gazdaságok használatában van, fiatal gazdálkodók által használt területek aránya a gyümölcsösök esetében a legmagasabb (Internet24).

A földhöz jutás dimenzióját vizsgálva megállapítható, hogy a fiatal gazdák nehezebben jutnak földtulajdonhoz, esetükben a bérlet nagyobb arányú. A saját tulajdon aránya csak az életkor előrehaladtával nő.

A modernizáció és a technológiai fejlődés előmozdítását jól tükrözi a digitális eszközök használata, amely a fiatal irányítók körében a legelterjedtebb, ők banki ügyintézés során használják leinkább, de kiemelkedően magas az arány az e-ügyintézés és irodai szoftverek alkalmazása során. Ez a potenciál mindenképp kihasználendő, s a fejlődés szolgálatába állítandó.

Szakmai, szakirányú segítséget is az átlagosnál magasabban a fiatal irányítók vesznek igénybe (Internet5).

2.2. Generáció – generációváltás elméleti megközelítésekben:

Amennyiben a generációváltás tanulmányozásába elmélyülnénk fontos tisztázni az alapfogalmakat. Az Európai Unió statisztikáiban a fiatal gazda meghatározást a 35 év alatti mezőgazdasági termelőkre alkalmazzák, míg Magyarországon a 40 év alatti korosztályra vonatkozik ez a definíció.

A politikai és gazdasági rendszerváltással nagyszámú középkorú gazdálkodó lépett a mezőgazdasági színtérre. Ők napjainkban érik, érték el az öregségi nyugdíjkorhatárt, esetükben a klasszikus értelemben vett generációváltásról beszélhetünk, amikor is a már meglévő és működő mezőgazdasági egység vezetése és tulajdonjoga kerül átadásra, egy, a családhoz tartozó, fiatalabb generációhoz tartozó személy számára (Internet8). Ebben az esetben a föld és a gazdálkodáshoz tartozó összes vagyonelem egyben marad, öröklődik.

Ugyanakkor azt fontos megjegyezni, hogy a korábbi megfigyelések szerint az első generációváltás kevesebb, mint 50%-a volt eredményes az agrárgazdaságoknál, míg a második generációváltás már csak a gazdaságok 10%-ának sikerült. Továbbá az OTP 2019-es kutatása szerint az agrárvállalkozások közel 70%-a nem rendelkezik semmilyen kész utódlási tervvel sem (Internet7).

Nábrádi és munkatársai (2016) a generáció definícióját úgy határozták meg, hogy az nem más, mint a vállalkozás ellenőrzési és irányítási funkcióit ellátó, egymást felváltó családi

korcsoportok, s háromfázisú modellként írták le az utódlás folyamatát. Kiemelték a tudatos felkészítés fontosságát, s véleményük szerint az egyik legelterjedtebb forma lesz a generációkon átívelő családi vállalkozás.

Szakedolgozatomban tágabb értelemben vett generációváltást tekintem definícióként, vagyis a fiatalabb korosztályhoz tartozó gazdák termelőtevékenységének megkezdését, gazdasági szerepvállalásuk megerősödését, amely együtt jár az az idősebb korosztályhoz tartozó gazdálkodók arányának a háttérbe szorulásával, s nem feltétlenül jelent vérségi, rokonsági kapcsolatot az átadók, átvevők között, s nem kötött gazdálkodási formához sem.

A mezőgazdasági generációváltás témaköre nem új a nemzetközi és a hazai szakmai életben.

A szociológiai szempontú megközelítések az üzemi szinten történő gazdaságátadás oldaláról közelítik meg a kérdést. Kutatók egy csoportja az átadó szemszögéből vizsgálja a problémát, s megállapítják, hogy az átadó nemzedék számára nehézséget jelent a tulajdonosi és irányítási jogok átadása (Hamza, 2022).

Az utódlási folyamatot az átvevő szempontjából vizsgálók az idő tényezőjére hívják fel a figyelmet. Az ökonómiai szemszögű megközelítések a gazdasági teljesítmény és hatékonyság szempontjait helyezik előtérbe, hangsúlyozva a fiatal gazdák magasabb jövedelmezőségi mutatóit, innovációs hajlandóságát (Hamza, 2022).

Szinay és Zöldréti (2020) véleménye szerint, a generációváltás sikeressége nem csak a szociális problémák megoldása miatt fontos, hanem az agrárágazat versenyképessége miatt is szükséges. Privóczki és kutatótársai a humán erőforrás-gazdálkodás és a generációváltás kapcsolatát vizsgálva kiemelték, hogy az előregedő magyarországi agrárszektor kitörési lehetőségét abban látják, hogy a fiatalok termelési kedvét visszanyerve lassú, alaposan átgondolt generációváltás megy végbe, amelyben nagy felelősség hárul az idősebb korosztályra tudásátadás szempontjából. Ez a felelősség nem korlátozódik a szülőkre, hanem a pedagógusokra, felsőoktatási szakembereknek is fontos feladatuk van ebben (Internet17).

Kovács (2020) a generációváltás megtervezettségét és a családi gazdaságok jövőképét kutatva arra a következtetésre jutott, hogy gazdaság jövőjét a generációváltás gördülékenységére és az utódok neveltetése befolyásolja leginkább, ezért nagy hangsúlyt kell magára a folyamatra fektetni, amely akár 5-10 éves időintervallumra is tehető. Javasatai között szerepel a gazdaságátadók számára készített gyakorlati segédlet, kézikönyv, amelyben segítő szakemberek (mentor, szaktanácsadó) elérhetőségei is szerepelnek, valamint egyetemi oktatás részévé tenné a generációváltás menedzsmentjének tantárgyát.

A generációváltás kérdésköréhez kapcsolódóan Balázs Ervin akadémikus szerint problémát jelent a kutatóintézetekben dolgozó tudományos munkatársak elöregedése, itt is a fiatalítás szükségességét hangsúlyozza (Avar, 2016).

Zászlós Tibor, agrárvállalkozó, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara alelnöke a generációváltás folyamatáról való vélekedésében a kamara szerepét is kiemelte, amely kiadványokkal, továbbképzésekkel, a falugazdász hálózattal segíti a fiatal gazdálkodókat (Tóth, 2016).

Kiemelendő, hogy amennyiben a gazdaságátvevőket, a mai fiatalokat, vagyis az Y és Z generáció tagjait akarjuk elérni, akkor figyelemmel kell lenni az ő sajátosságaikra is, hogy ők az ébren töltött idejük nagy részét a digitális platformokon töltik, tehát ott kell őket megszólítani (Halmos, 2020).

Napi politikai életünkben is középponti téma a generációváltás az agráriumban, folyamatosan vizsgálják, jelenlegi helyzetét, ösztönzésének lehetőségeit, gátló és segítő tényezőit (Tóth, 2020), (Nagy, 2018).

2.3. Magyarországi agrárium generációváltásában meghatározó érdekképviselői szereplő: AGRYA

Hazánk legmeghatározóbb fiatal mezőgazdasági szereplőkhöz köthető szervezete a Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, az AGRYA. Az érdekképviselői szervezet 1996 óta működik, fontos szerepet tölt be a szakmai döntéshozatali folyamatokban. Küldetésüknek tekintik a fiatal gazdálkodók helyben tartását, hogy ezáltal is erősítsék a vidék, a kistelepülések népességmegtartó erejét, a helyi közösségeket. Szakmai kapcsolatuk révén részesei a hazai jogszabályalkotási folyamatoknak (Internet2).

Az AGRYA szövetség tagjai 40 alatti gyakorló gazdák, akik szakmai képzettséggel rendelkeznek, számuk meghaladja a háromezret. Mellettük több regionális fiatal gazdaszervezet is működik, de együttműködésük szoros és rendszeres (Internet2).

Az AGRYA Egyesület a Központi Statisztikai Hivatal már a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) adatait figyelembe véve vizsgálata a 40 év alatti gazdálkodók helyzetét a 10 évvel korábbi összeíráshoz viszonyítva. E kutatás továbbvitelét jelenti a 2012. évi online felmérésük a mezőgazdaságban zajló generációváltásról. Ennek során a fiatal gazdálkodók felvázolhatták a helyzetüket leginkább nehezítő tényezőket, amelyek összefoglalva a földhöz jutás, a finanszírozás, valamint a jogi, szabályozási környezet témakörei köré csoportosíthatók. Ezen területeken tartották kívánatosnak a változások előmozdítását (Internet16).

Emellett fontos kiemelni, hogy hosszas és alapos előkészítő munkát követően 2017-ben véglegesítették javaslataikat arra vonatkozóan, hogy hogyan lehetne gördülékenyebbé tenni hazánkban a mezőgazdasági generációváltást.

Javaslataikban a főbb beavatkozási pontok:

1. Gazdaságok átadása

A klasszikus generációváltásban érintettek adminisztrációs terhei csökkentésének igényét fogalmazza meg, azáltal, hogy az „Agráröröklés” átfogó szabályozását megteremtik, gyakorlati útmutatókkal segítik azt, a jogszabályokat aktualizálják, a generációk közötti kommunikációt ösztönzik, s a témát folyamatosan napirenden tartják.

2. Finanszírozás: támogatások és hitelezés

Újfajta finanszírozási konstrukciók kidolgozását jelenti, amely nagyobb és kiszámíthatóbb támogatási formákat tesz lehetővé.

3. Földügyi szabályozás korrekciója

4. Munkaerő, foglalkoztatás, pályaorientáció

Kommunikációs és pályaorientációs, vállalkozói készségek fejlesztését célzó programok megvalósítását, több gyakorlati programelem beültetését szorgalmazza a duális képzésben.

5. Képzés, tanácsadás, tudás-átadás

Gyakorlati tudás-átadási lehetőségek biztosítását tűzi ki célul a fiatalok számára.

6. Együttműködések, érdekképviselés, a nemzedékváltás megjelenése az állami struktúrában (Internet6).

Weisz Miklós, az AGRYA társelnöke a generációváltás komplex kérdéskörének elemzése során kiemelte, hogy csupán finanszírozási oldalról nem elég megközelíteni a problémát, az agráröröklési rendszer kialakítása mellett, a könnyen hozzáférhető szakismeretek, a bürokrácia csökkentése is fontos tényező, valamint a szektor, az ebben folyó tevékenységek valós bemutatása, reális gazdakép kialakítása is elengedhetetlen (Braunmüller-Juhász, 2018.)

Ugyanakkor, ha finansziális oldalról kezdjük a probléma megközelítését, akkor szükségszerűen érkezünk el a Közös Agrárpolitikához, amely több eszközt is magában foglal a generációváltás ösztönzéséhez kapcsolódóan.

2.4. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának bemutatása

2.4.1. Történeti áttekintés

Hazánkban a fiatal gazdák támogatásának lehetőségeit alapvetően az Európai Unió Közös Agrárpolitikája határozza meg. Magyarországon a végrehajtási rendszerben elsődlegesen a

vidékfejlesztési és a közvetlen támogatásokból biztosíthatóak azok a források, amelyek révén a generációváltással kapcsolatos kihívások kezelhetőek.

E fejezet célja az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának (KAP) bemutatása történeti kitekintéssel és a szakpolitikai célkitűzéseinek meghatározásával, valamint jóváhagyott Stratégiai Terv intézkedéseinek bemutatása, különös tekintettel a fiatal gazdák helyzetét segítő támogatási konstrukciók számbavételére.

A Közös Agrárpolitika az Európai Unió meghatározó politikája immár több mint fél évszázada, amely időszak alatt természetesen számos változáson ment keresztül. E változások mozgatórugója, hogy segítse a mezőgazdasági termelőket az aktuálisan felmerülő kihívások leküzdésében, az elvárásoknak való megfelelésben. Ennek következtében számos szakterületet foglal magába, az élelmiszerek termelésétől, a minőségellenőrzésén keresztül egészen a termékek promóciójáig. Az Európai Unió ehhez pénzügyi keretet is biztosít, támogatja a mezőgazdasági termelőket, fenntartható, környezetbarát termelésre ösztönzi őket, ugyanakkor a vidéki területek fejlesztésébe is befektet (Jámbor-Mizik, 2014).

Az 1955-ös messinai konferencia fémjelzi a Közös Agrárpolitika kialakulását, ezt követően 1962-ben a Római Szerződés 39. cikkelye rögzítette az induló KAP céljait. Majd megemlítendő a MacSharry nevéhez kötődő 1992-es reform, amely a támogatott árakra irányuló politikájával jelentős túlermelést idézett elő. Az Agenda 2000 reform pedig teret nyitott a KAP II. pillérének, a vidékfejlesztésnek a piacpolitika mellett. A 2003-as Fischler-reformot követően 2008-ban került sor az agrárpolitika állapotfelmérésére (Health Check), majd a Ciolos-reform az újabb kihívásokra adott választ. (Jámbor-Mizik, 2014).

A 2014-2020-as időszakot a multifunkcionális támogatási rendszer előnyben részesítése jellemezte, a KAP első pilléréből a közvetlen támogatások, piaci intézkedések finanszírozása történt az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) terhére, továbbá a második pillérként szereplő vidékfejlesztés társfinanszírozásának bevezetése megerősítésre került, valamint a vidékfejlesztés integráltabb, célirányosabb és területibb megközelítése is jelentős szerepet kapott (Internet11).

Ebben az időszakban a tagállamoknak lehetőségük volt arról dönteni, hogy milyen támogatási elemeket részesítenek előnyben, ugyanakkor voltak kötelező elemek, amelyek alkalmazása nem volt opcionális, ide tartozott a mezőgazdaságban foglalkoztatottak generációváltása is (Popp et al., 2019).

Az Európai Unió teljes költségvetésén belül az egyes programozási időszakokban eltérő volt a KAP részesedése. Ellentétben az 1980-as évek elején tapasztalható 66%-kal, a 2014-2020 közötti időszakban csak 37,8% volt részesedési arány.

2020. július 21-én került elfogadásra a 2020-2027-es programozási időszak költségvetése 1824,3 milliárd euró összegben, amelyből 1074,3 milliárd euró a többéves pénzügyi keret (MFF) és 750 milliárd euró a rendkívüli helyreállítási erőfeszítéséből álló csomag (Nyikos-Erdei-Derschner, 2020).

2.4.2. Közös Agrárpolitikai szakpolitikai célkitűzései

Az új közös agrárpolitika legfontosabb szakpolitikai célkitűzései a 2023-2027 közötti időszakban:

- méltányos jövedelem biztosítása a mezőgazdasági termelők számára;
- a versenyképesség javítása;
- a mezőgazdasági termelők helyzetének javítása az értékláncon belül;
- az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedések meghozatala;
- a környezet védelme;
- a tájak és a biológiai sokféleség megőrzése;
- a generációs megújulás támogatása;
- a vidéki térségek gazdaságának élénkítése;
- az élelmiszer-minőség és az egészség védelme;
- az ismeretek bővítése és az innováció fokozása (Internet3; Internet12).

Ezen szakpolitikai célkitűzések jelentik a közös agrárpolitika stratégiai terveinek alapjait, amelyek közül kiemelném a szakdolgozatom témájához szorosan kapcsolódó generációs megújulás támogatását. Ebben az esetben fő célkitűzés a mezőgazdasági pálya vonzóvá tétele a fiatal és az új mezőgazdasági termelők számára, esetükben a pályaelhagyás megelőzése és a vidéki térségekben a fenntartható vállalkozásfejlesztés elősegítése (Internet12).

2.4.3. Közös Agrárpolitika Stratégiai Terve

Az Európai Unió intézmények hosszas tárgyalásokat követően 2021. júniusában megállapodásra jutottak a közös agrárpolitika (KAP) 2023-2027 reformjáról, melynek hivatalos deklarálására 2021. december 2-án került sor, és az új KAP 2023. január 1-jén kezdődik (Internet1).

Az Európai Bizottság 2022. novemberében jóváhagyta Magyarország 2023-2027-es programozási időszakára vonatkozó 8,4 milliárd eurós (mintegy 3400 milliárd forint) közös agrárpolitika stratégiai tervét, amely meghatározza a mezőgazdaság és az élelmiszeripar lehetőségeit, fejlődését, beruházásait, az agráriumban dolgozók megélhetésének biztonságát az elkövetkezendő időszakban (Internet28).

2023-2027-es időszakban a KAP-ra vonatkozóan az európai intézmények újabb reformot fogadtak el, amely által a tagállamok nagyobb mozgástérhez jutottak. Általános célként kerül meghatározásra az élelmiszerbiztonságot hosszú távon biztosító környezettudatos gazdálkodás elősegítése és a vidéki térségek megerősítése. Horizontális cél az innováció és digitalizáció ösztönzése, az új tudás hasznosításával a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése (Internet10).

I. Pillér: Közvetlen támogatások	II. Pillér: Vidékfejlesztési támogatások
● Alapjövedelem-támogatás (BISS) ● Redisztributív kifizetés (CRISS) ● Agro-ökológiai program (AÖP) ● Fiatal gazdák támogatása ● Termeléshez kötött támogatások	● Agrár környezetgazdálkodási program (AKG) ● Ökológiai gazdálkodás (ÖKO) ● Natura 2000 kompenzáció ● Erdészeti intézkedések ● Beruházások ● Együttműködés ● Kockázatkezelés ● Fiatal gazdák támogatása ● Tudásbázis és információcsere
Ágazati programok (méhészet, zöldség-gyümölcs, szőlő-bor)	

3. ábra: A KAP Stratégiai Terv intézkedései

Forrás: Saját szerkesztés, Agroinform alapján, (Internet10)

Az I. pillér elemei közt sok az ismert elem, azonban a korábbiakhoz képest hangsúlyosabb szerepet kap az a generációváltás ösztönzése, a kis és közepes gazdaságok támogatása és a környezeti fenntarthatóság megerősítése.

A fiatal gazdák támogatása magasabb mértékű lesz, megduplázódik hektáronként a támogatási összeg, s háromszáz hektár földterület nagyságig lehet benne részt venni (Internet10).

II. pillér, vagyis a vidékfejlesztési támogatások esetén az első beruházási pályázatok akár a következő év második felében meg is jelenhetnek. A generációs megújulás támogatására, vagyis a gazdaságátadás elősegítése, a gazdaságok működőképességének megőrzése érdekében több beavatkozás is nevesítésre került a KAP Stratégiai Tervben (Internet10).

Az Európai Unió Természeti erőforrások és környezetvédelem elnevezésű költségvetési sorából kerül finanszírozásra a megreformált és modernizált közös agrárpolitika. Az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból (EMGA) finanszírozott közvetlen agrártámogatások és piaci intézkedések mellett a vidékfejlesztési támogatások az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) a Következő Nemzedék EU forrásaival kiegészítve kerülnek finanszírozásra (Nyikos-Erdei-Derschner, 2020.).

A korábbiakban már ismertetett szerint KAP Stratégiai Terv alapján 8 400 488 505 euró támogatásban részesülhet Magyarország az Európai Uniótól, amelyhez 1 615 107 051 eurónyi hazai társfinanszírozás társul, amely összesen 10 015 595 555 eurónyi elkölthető forrást jelent.

Az I. pillér közvetlen kifizetéseire vonatkozóan 6 632 794 974 euró várható, míg ágazati támogatásként további 132 546 935 euró, amelyhez 20 666 935 euró nemzeti társfinanszírozás társul, így utóbbi kerete összesen 153 213 870 euró.

II. pillérre, vagyis vidékfejlesztési célokra 1 635 146 596 eurónyi támogatásra számíthatunk, amelyhez 1 594 440 116 euró hazai társfinanszírozással, összesen 3 229 586 711 eurót jelent. A fiatal gazdák számára, illetve a generációváltásra fordítható uniós forrás 186 892 301 euró. A LEADER-re 81 757 330 euró támogatás várható (Internet13).

Az első pillér legnagyobb tétele az úgynevezett közvetlen kifizetések. Ennek a Magyarországon elterjedt neve területalapú támogatások, a kifizetés módjához kapcsolódóan. Az Európai Unió mezőgazdasági és erdészeti ágazatának fejlesztéséhez, illetve a vidéki térségek általános fejlesztéséhez a Közös Agrárpolitika második pillérének finanszírozási eszköze, az Európai Strukturális és Beruházási Alapok egyike, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) biztosít támogatást (Internet15).

2.5. Generációváltást támogató pályázatok Magyarországon a 2023-2027-es programozási időszakban

Az uniós tagállamoknak, így Magyarországnak is lehetősége van, hogy az egységes beavatkozási logika és a megosztott irányítási alapelvek mentén a saját országuk sajátosságaihoz igazodó eszközöket válasszanak (Internet2), ezt Magyarország Stratégiai Terve határozza meg.

A Tervet az Európai Bizottság 2022. november 7-én elfogadta, ami azt jelenti, hogy a források ezután rendelkezésre állnak, hiszen a bizottság megfelelőnek találta Magyarország tervezetét. Jelenlegi ismereteink szerint a 2023-2027-es programozási időszakban a KAP Stratégiai Tervben az I. és II. pillérben összesen öt olyan beavatkozást terveznek, melyek közvetlenül szolgálják az agráriumban a generációs megújítást, mintegy 100 milliárd Ft forrással (Internet15).

A két pillérben található támogatások egyidejű igénybevételenek lehetősége sem kizárt.

Az alábbiakban részletezett támogatási konstrukciók mellett nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a fiatal gazdának minősülő személye nem csak kifejezetten a fiatal gazdákat megcélzó

támogatásokra jogosult, hanem természetesen más jogcímen is elnyerhet támogatást. Mindemellett minden mezőgazdasági üzem fejlesztését szolgáló beruházás esetén előnyben részesítik a fiatal gazdákat, ami a gyakorlatban az jelenti, hogy magasabb támogatási intenzitást, vagy több pontot kaphatnak az elbírálásnál.

2.5.1. KAP Stratégiai Terv I. pillér

A KAP I. pillér teljes költségvetése 6,809 milliárd euró, melyből a közvetlen támogatásokra fordítható összeg 6,632 milliárd euró, ami teljes mértékben Európai Unió forrásából érkezik. (Internet19)

A KAP Stratégiai Terv I. pillérében, többek között a fiatal gazdálkodók indulását próbálják megkönnyíteni. A tervezett Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás elnevezésű támogatási konstrukcióban várhatóan a programozási időszak egészére, az öt évre vonatkozóan 34,1 milliárd Ft fog majd rendelkezésre állni. Ez a korábbi időszakhoz képest magasabb részarányt jelent a közvetlen támogatások rendszeréből, s kedvezőbb feltételeket a fiatal gazdák számára. A fajlagos támogatás 67EUR/ha-ról 157 EUR/ha-ra emelkedett, ahogyan a területi maximum is 90 ha-ról 300 ha-ra emelték. 2023-tól ugyanakkor mezőgazdasági képzettségi küszöb vagy gyakorlati feltétel is beépítésre kerül (Internet15).

Többlettámogatás igénylésére van lehetősége azoknak a 18. életévüket betöltött, de 40 évesnél fiatalabb gazdáknak, akik megfelelő képzettséggel (mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú végzettség) vagy legalább két éves szakmai gyakorlattal rendelkeznek, és önálló „üzemvezetői” tevékenységüket nem korábban, mint 2022. június 10-én kezdték meg. A támogatás az őstermelők családi gazdaságában nyilvántartott fiatal gazdák számára is elérhetővé vált (Internet21).

A jogosultsági feltételek kiszélesítése elősegíti a generációváltás megvalósulását.

2.5.2. KAP Stratégiai Terv II. pillér

A KAP II. pillér vidékfejlesztésre fordítható költségvetése 7,922 milliárd euró, azaz 2891 milliárd forint. Melyből az uniós forrás 20,6%, támogatás 79,4%-át hazai társfinanszírozási forrásból fedezik, amelynek teljes összege a következő öt évre 6,287 milliárd euró, azaz 2294 milliárd forint. A kormány célja a vidékfejlesztési támogatások forrásának növelése, a magyar agrárgazdaságok erősítése (Internet19).

A korábbi időszakhoz képest jelentős változás, hogy már nem a Vidékfejlesztési Program (VP) határozza meg a vidékfejlesztési támogatási szabályokat, hanem a KAP Stratégiai Terv. Azonban 2023 és 2025 között KAP Stratégiai Terv mellett a VP is párhuzamosan működik (Internet25).

A vidékfejlesztési támogatások három csoportra oszthatóak fel: zöld beavatkozások; megújuló vidék beavatkozásai; gazdaságfejlesztési beavatkozások (Internet25).

A KAP Stratégiai Terv II. pillérében tervezett Generációs megújulás fiatal mezőgazdasági termelők induló támogatásával elnevezésű támogatási konstrukció 39,7 milliárd Ft fog majd rendelkezésre állni. A 40 évnél fiatalabb, államilag elismert mezőgazdasági jellegű szakismerettel rendelkező mezőgazdasági vezetőknek meghatározott minimum 10 000 STÉ, de maximum 50 000 STÉ értékű mezőgazdasági üzemmérettel kell rendelkezniük. A vissza nem térítendő támogatás maximális mértéke 100 000 EUR lehet, melyhez vállalni kell öt éven belül megvalósuló beruházást (Internet22).

Generációs megújulás gazdaságátvevő támogatása elnevezésű konstrukcióra várhatóan 22 milliárd Ft keretösszeg fog rendelkezésre állni. Az átadónál 15 évvel fiatalabb átvevőnek a támogatási kérelem benyújtásakor már hatályos gazdaságiátadási szerződéssel kell rendelkeznie. A vissza nem térítendő támogatás összege az üzemméret alapján kerül differenciálásra (Internet15).

A generációs megújulás, gazdaságátadási együttműködés elnevezésű konstrukció előirányzott kerete 10 milliárd Ft. Az előző támogatáshoz képest a legfontosabb eltérés, hogy a gazdaság átadójának be kell - vagy legfeljebb öt éven belül kell - a rá vonatkozó nyugdíjkorhatárt betöltenie (Internet15).

Generációs megújulás induló vidéki és fiatal erdőgazdálkodó vállalkozók támogatása elnevezésű támogatási konstrukcióra 7 milliárd Ft fog rendelkezésre állni (Internet15).

A vidékfejlesztési támogatások várhatóan 2024 második felétől indulnak majd (Internet22).

2.6. Fiatal gazda pályázat fontosabb változásai

A KAP 2023-2027-es időszakának megkezdése előtt már 6 alkalommal volt lehetőség Fiatal gazda támogatás igénylésére.

A 2007-2013-as programozási időszakban az igénylőknek 18 és 40 év közötti természetes személynek kellett lennie, illetve 2014-től már az is pályázhatott, aki a 40.évet ugyan betöltötte, de még nem volt 41 éves. Valamint a 2014-2020 programozási időszakban jelent meg az a lehetőség is, hogy már nem csak természetes személyek, hanem jogi személyek is

indulhattak a fiatal gazda pályázaton (Internet26). További korengedmény a 2023-as évtől, hogy az öt évre igénybe vett támogatás lejártakor a gazdálkodó már idősebb lehet 40 évnél (Internet21).

Az igényléshez továbbra is törvényileg meghatározott mezőgazdasági szakismerettel, végzettséggel kell rendelkezni a gazdának, mely azonban az idei évtől kettő év szakmai gyakorlattal kiválthatóvá vált (Internet21).

A meglévő termelési potenciál 2007-2013 pályázati időszak között még nem volt feltétel, azonban a 2014-2020 közötti időszakban már legalább 6 000 STÉ, legfeljebb 25 000 STÉ méretű üzemmel kellett rendelkeznie a gazdának (Köszegi,2015). Míg a 2023-tól ez a méret már 10 000 és 50 000 STÉ közé esik (Internet22).

Ami a támogatás mértékét illeti 2007-től egészen az előző programozási időszak végéig maximum 40 000 euró volt, míg 2023-tól a támogatás maximum 100 000 euró. A megemelt forráskeret által lehetőség nyílt a területkorlát felemelésére 90 ha-ról 300 ha-ra, valamint a fajlagos támogatás összegének növelésére 67-ről 157 EUR/ha összegre (Internet22).

A fiatal gazda pályázat jelenleg nem pályázható, valószínűleg 2024-ben lesz lehetőség újra igénybe venni.

A fent leírtak alapján megállapítható, hogy a fiatal gazda támogatás jelentős változásokon ment át az évek alatt. S azok a kisgazdák, akik nem rendelkeznek megfelelő üzemmérettel, illetve tőkével nem lesznek képesek sikeresen pályázni. A forráshiánynak pedig egyenesarányú következménye lehet a pálya elhagyása.

2.7. Egyéb támogatási eszközök fiatal gazdáknek

EU alapszerződése szerint a Bizottság szigorúan figyelemmel kíséri és korlátozza a nemzeti szintű közvetlen támogatás egyéb lehetőségeit. Ugyanakkor az uniós előírások betartása mellett Magyarországon elérhetőek további, a fiatal gazdákat segítő lehetőségek. Ezek nem mindegyikénél elsőszámú prioritás ugyan az induló gazdálkodók támogatása, de természetesen ők is profitálhatnak belőlük.

Magyarország Kormányának földárverési programja, a „Földet a gazdának” program megvásárlásra kínálta az állam által nem hasznosított területeket, melyből a fiatal gazdák is részesülhettek (Internet2).

A különböző támogatási formák mellett hangsúlyos szerepet kap a fiatal gazdák életében - a tőkeigényük kielégítéséhez kapcsolódóan – a hitelezés, melyet a pénzügyi szektor biztosít számukra.

A hazai bankok vállalati hitelei mellett az állami garanciavállalással rendelkező, állami kamattámogatási hitelek nagyon vonzóak. Agrár Széchenyi Kártya a fiatal gazdák számára is elérhető. (Internet4).

Több banknál is megtalálhatóak az agrárhitelek, melyeknek alacsonyabb a kamatszintjük, ugyanakkor likviditási problémákra is megoldást tudnak találni.

Valamint a korábbiakban már történt utalás arra, hogy az információáramlásban és a tudásmegosztásban meghatározó tényező a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara a falugazdász hálózata.

Emellett az AGRYA is különböző fórumok, médiacsatornák segítségével biztosítja tagjai és az érdeklődők számára a legfontosabb információkat (Internet 2).

2.8. Törvényi változások

2.8.1. 2021. évi CXLI. törvény az agrárgazdaságok átadásáról

2023. január elsejével hatályba lépett az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLI. törvény. E törvény célja, hogy megkönnyítse a gazdaság átadása során felmerülő adminisztrációs akadályokat. Ugyanis az volna célszerű, ha a gazdaságok átadása nem örökléssel menne végbe, hanem élők között történne meg (Jung, 2023).

Továbbá célja, hogy a generáció váltás családon belül történjen, ne pedig befektetői csoportok vegyék át a gazdaságokat a fiatalok helyett (Héjja, 2021).

A törvény továbbá tisztázza, hogy ki lehet gazdaságátadó és ki átvevő. Gazdaságátadó, lehet az a személy, aki már elérte az öregségi nyugdíjkorhatárt elért vagy a szerződés megkötésétől számítva legfeljebb 5 éven belül éri el és legalább 10 éve saját kockázatára folytat mezőgazdasági tevékenységet, valamint ebből igazolta árbevétellel rendelkezik. (Internet18)

Gazdaságátvevő lehet az a személy, aki a gazdaság átadónál legalább 10 évvel fiatalabb és az 50. életévét még nem töltötte be. Továbbá a gazdaságátadó családtagja, de már nem szükséges közeli családtagnak lenni. Amennyiben nem családtag, úgy legalább 7 éve munkaviszonyban áll a gazdaságátadóval (Internet18).

Átadni termőföldet, ingatlant, állatokat, gépállomány, szerződéseket, valamint hatósági engedélyeket is lehetséges, amennyiben ezek belekerülnek a gazdaságátadási szerződésbe (Jung, 2023).

A törvény idei hatályba lépése miatt, jelenleg tapasztalatok, beszámolók még nem állnak rendelkezésre.

2.8.2. Földforgalmi törvény és Fétv. előírásainak változásai

Az országgyűlés 2022 végén elfogadta az Egyes földügyi tárgyú törvények módosításáról szóló T/1846 törvényjavaslatot. Ezen módosítások főleg a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvényt és az azzal összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvényt érintik (Internet20).

A termőföldek öröklésének új szabályai kizárólag a törvényes öröklésre vonatkoznak. Az új szabályok a földek feldarabolását hivatott megelőzni, ennek értelmében az örökösök négy lehetőség közül választhatnak:

1. Az örökösök osztályos egyezséget köthetnek, azaz megegyezhetnek arról, hogy ki mit örököljön.
2. Az örökösök az ingatlant átruházhatják az öröklésben érdekelt személyre
3. Az örökösök a földet egyben értékesítik, majd a vételáron osztoznak.
4. Az örökösök az örökséget az állam javára ingyenesen felajánlják.

Mind négy esetben az a lényeg, hogy a föld tulajdon joga ne darabolódjon fel (Internet20).

A kormány ezzel az intézkedéssel próbálja elősegíteni a földkoncentrációt, ugyanakkor ez további bonyodalmakat vethet fel az örökösök között.

Fontos megemlíteni azon változást is, hogy a 2023-as évtől az első 10 ha termőföld megszerzésére már nem kell elővásárlási jogot figyelembe venni (Internet27). Ez segítség lehet azon fiatal gazdák számára, akik még nem rendelkeznek földterülettel vagy kevesebb termőföldük van, mint 10 ha.

3. Anyag és módszer

Kutatásom során a fiatal magyar gazdák jelenlegi helyzetét és lehetőségeit szerettem volna feltérképezni, valamint megérteni, hogy milyen kihívásokkal kell szembenézniük, ehhez primer és szekunder kutatást végeztem.

A szekunder kutatás során különböző szakirodalmakat elemeztem.

Primer kutatásomhoz egy nem reprezentatív, online önkitöltős kérdőívet készítettem, amivel olyan 18 és 40 év közötti fiatal gazdákat szerettem volna elérni, akik jellemzően családi gazdaságok tagjai és lehetőség szerint már megtörtént vagy jelenleg is zajlik gazdaságukban a generációváltás.

A kérdőívek kitöltésére 2023 nyarán és őszén során került sor.

A kérdőív összesen 34 kérdést tartalmazott, melyek többsége nyitott kérdés volt. Ennek az az oka, hogy valóban a kitöltők véleményére voltam kíváncsi, nem szerettem volna a szájukba adni a válaszokat.

A kérdőív első részében a válaszadó fiatal gazdálkodók szocio-demográfiai adatai kerültek rögzítésre (nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség, szakmai végzettség).

A második részében a gazdálkodásra vonatkozó kérdések szerepelnek (gazdaság indításának éve, gazdálkodási forma, fő tevékenység, méret, saját-bérelt terület aránya, gazdaságban jelenlévő generációk kapcsolata).

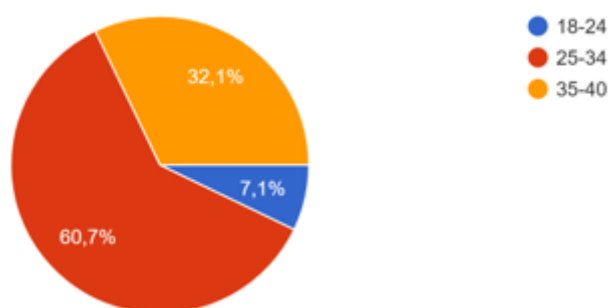
S végül a harmadik rész a jövőképük vizsgálatára terjed ki (beruházások, bővítések tervezése, nehézségek felmérése, támogatások, gazdálkodásuk sikeres folytatását befolyásoló veszélyek, legfontosabbnak tartott ösztönző tényezők).

A kérdőívek feldolgozása leíró statisztikával, Microsoft Excel program használatával és ábrák készítésével történt.

4. Vizsgálati eredmények és értékelésük

A válaszadók 78,6%-a férfi, 21,4% pedig nő volt. Megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdaságban továbbra is a férfiak vannak nagyobb számban jelen.

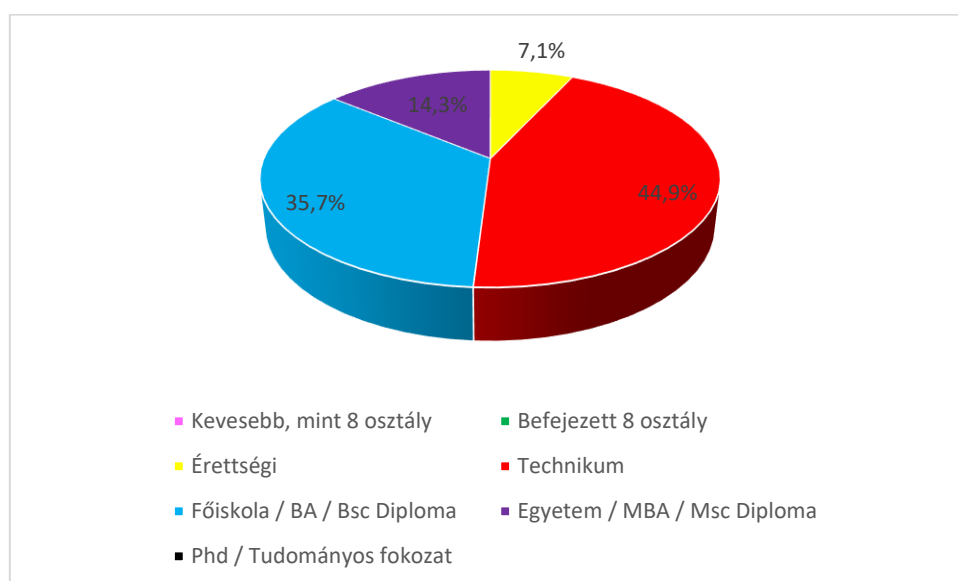
A kitöltők életkora pedig az alábbiak szerint alakult (4.ábra). Noha a kutatásom nem reprezentatív jellegű, még így is jól tükrözi, hogy ténylegesen megjelent az a generáció, akik számára ez az életforma már nem vonzó. A fiatal gazdák között is egyre kevésbé vannak jelen a Z generáció tagjai.

4. ábra: Kor szerinti megoszlás

Forrás: Saját kutatás, 2023

Pozitívumként említeném meg, hogy a fiatal gazdák mindegyikének legalább középfokú végzettsége van, illetve 35,7%-uk főiskolai/BA/BSc, 14,3%-uk pedig egyetemi diplomával is rendelkezik (5.ábra).

5. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség

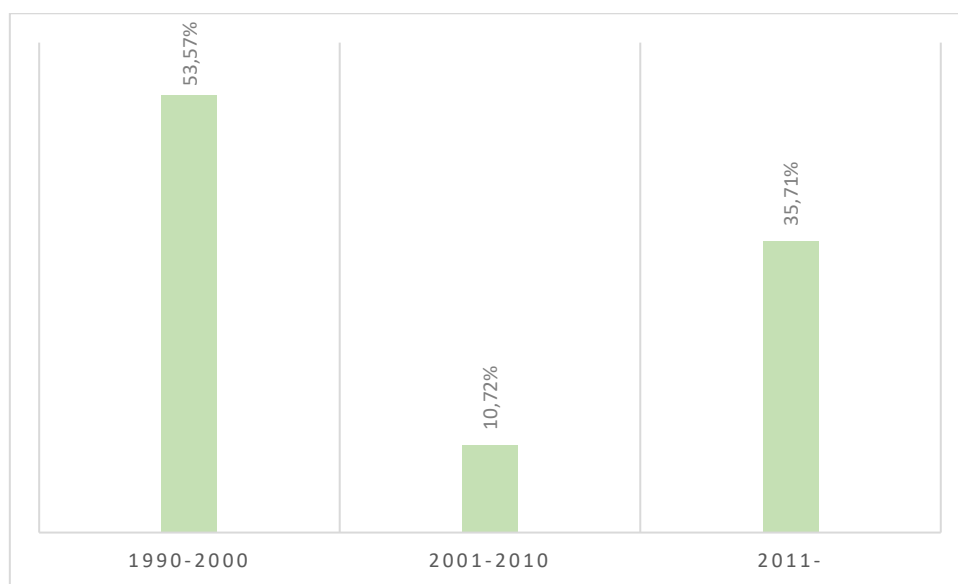
Forrás: Saját kutatás, 2023

A megkérdezettek közel egyharmada rendelkezik az agrárvégzettségén kívül valamilyen más szakmával is, többek között olyan végzettségekről nyilatkoztak, mint jogász, villamosmérnök vagy pszichológus.

Ami az agrár szakismereteik bővítését illeti, a fiatal gazdák 71,4%-a jelenleg sem nem vesz részt, sem nem tervez a jövőben további tanulmányokat folytatni. Ez abból a szempontból negatív, hogy a megkérdezettek 42,9%-nak az agrárvégzettsége mindössze aranykalászos gazda volt.

Azok a gazdák, aki jelenleg is agrár tanulmányokat folytatnak vagy a hajlandóságot mutatnak rá a jövőben, jellemzően az agrármérnöki, a vidékfejlesztési agrármérnöki, illetve a szőlész-borász képzéseket részesítenek előnyben.

Megvizsgáltam annak a lehetőségét, hogy van-e összefüggés a végzettség és a tanulási hajlandóság között azoknál, akik vezetők a gazdaságuknál. Sajnos azonban nem találtam összefüggést, hiszen azok a vezetők, aki tanulási hajlandóságot mutattak szinte fele-fele arányban rendelkeztek középfokú, illetve felsőfokú végzettséggel.

6. ábra: Gazdaság alapításának időpontja

Forrás: Saját kutatás, 2023

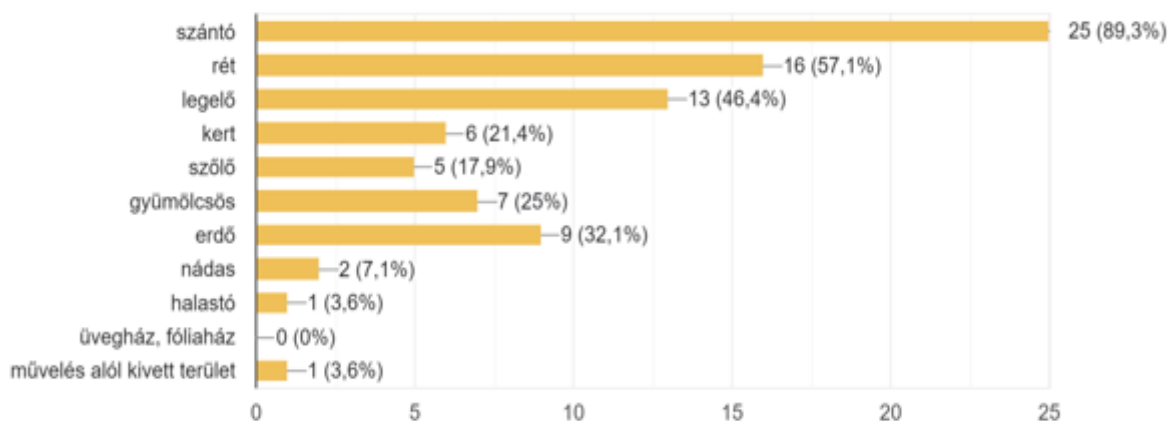
A gazdaságok 53,57%-át 1990 és 2000 között, mindössze 10,72%-át a 2000-re években és 35,71% a 2011 után alapították. Ez jól mutatja, hogy a rendszerváltás utáni időszakban, a mezőgazdasági szövetkezetek felbomlása után sokkal könnyebb volt földhöz jutni, mint manapság. Illetve a 2011 utáni gazdaság alapítási kedv megugrása valószínűleg az induló fiatal gazda támogatásoknak volt köszönhető (6.ábra).

A válaszadók 71,4%-a főállásban dolgozik a gazdaságban és több, mint 60%-uk vezető beosztásban. Ez kifejezetten pozitív hiszen azt mutatja, hogy jelenleg meg tudnak élni csak mezőgazdasági tevékenység folytatásából.

Ami a saját-bérlet terület arányát illeti, saját területek aránya átlagosan 60% feletti volt, míg a bérelt területek aránya 40% körül mozog. Jellemzően azok rendelkeznek nagyobb saját területi aránnyal, akik kisebb területen gazdálkodnak.

A gazdaság területén található művelési ágak eloszlásából (7.ábra) már következtethetünk arra, hogy a megkérdezettek többsége növénytermesztéssel foglalkozik. Ez valóban így is van, hiszen a válaszadók 71,4%-nak főtevékenysége a növénytermesztés (teljes termelési érték legalább 2/3-a a növénytermesztésből származik), 21,4%-uk foglalkozik vegyesgazdálkodással (teljes termelési érték legalább 1/3-a állattartásból ÉS legalább 1/3-a növénytermesztésből származik) és csak 7,1%-uk állattenyésztéssel (teljes termelési érték legalább 2/3-a a növénytermesztésből származik). Valamint azt a tendenciát is jól mutatja, hogy a gazdaságok egyre inkább a növénytermesztés irányába tolódnak el, hiszen ez a jövedelmezőbb ágazat.

A fő termékek jellemzően a kukorica, gabona, repce, szója, szarvasmarha és baromfi voltak.

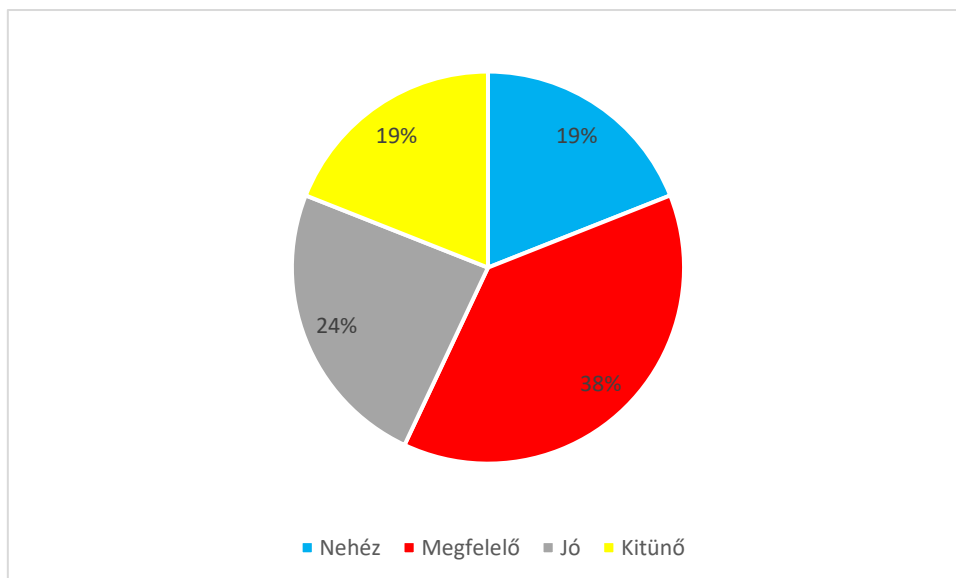

7. ábra: A gazdaság területén található művelési ágak

Forrás: Saját kutatás, 2023

A megkérdezettek 92,9%-a rendelkezett saját gazdasággal (őstermelők családi gazdaságában a közös használatú gazdaság is saját gazdaságnak minősül).

A gazdaságok 17,9%-ban már lezajlott, míg 57,1%-ukban jelenleg is zajlik a generáció váltás.

8. ábra: A generációk közötti kommunikáció

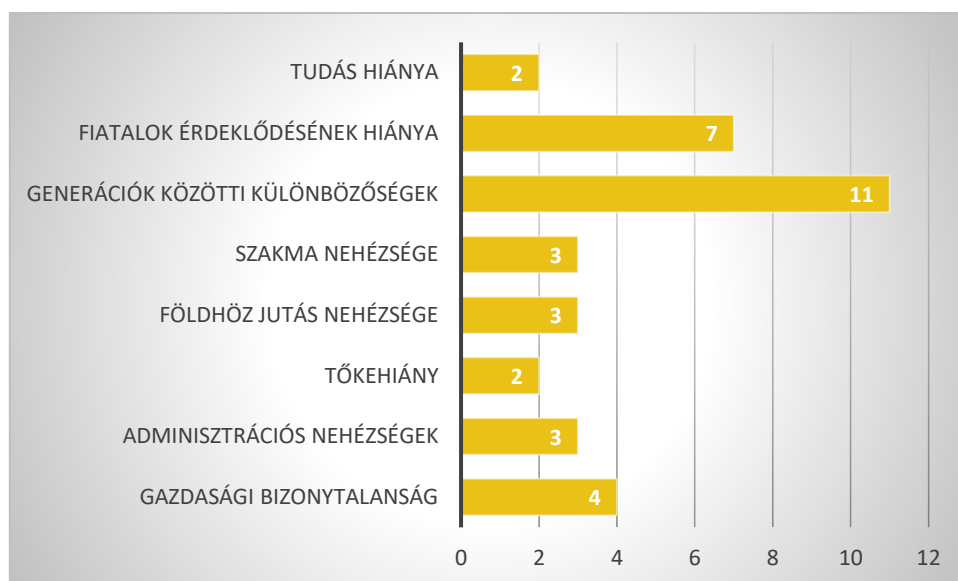
Forrás: Saját kutatás, 2023

A megkérdezettek gazdaságaiban 100%-ban családtagok a különböző generációk tagjai.

A fiatal gazdák véleménye szerint a két generáció közötti kommunikációról általánosságban elmondható, hogy megfelelő és jó. Természetesen akadtak negatív válaszok ezzel a témával kapcsolatban is, hiszen a válaszadók 19%-a szerint nehéz a generációk közötti kommunikáció, azonban a köztudatban élő elképzelésekkel ellentétben meglepően pozitív volt a visszajelzés (8.ábra).

A gazdaságátadáshoz kapcsolódóan mindössze a válaszadók 30,8%-a vesz/vett igénybe valamilyen támogatást, jellemzően a fiatal gazdák induló támogatását jelölték meg igénybe vett támogatásként.

Arra a nyílt kérdésemre, melyben arra kerestem a választ, hogy a fiatal gazdák miben látják a legnagyobb nehézséget az agrár-generációváltással kapcsolatban meglepő válaszok érkeztek, annak tekintetében, hogy néhány kérdéssel korábban a válaszadók általánosságban megfelelőnek, olykor kifejezetten remeknek ítélték meg a generációk közötti kommunikációt (8.ábra), itt már ez az egyik fő problémaként jelennek meg két generáció közötti különbözőségek. Második legnagyobb problémának a fiatalok érdeklődésének hiányát látják. További nehézségként említik meg a gazdák az olyan tényezőket, mint a bizonytalan gazdasági helyzet, az adminisztrációs nehézségek, a földhöz jutás vagy a szakma nehézsége. De láthatjuk, hogy a tőkehiány vagy a tudáshiánya is megjelenik a fő problémák között (9.ábra).

9. ábra: Legnagyobb nehézségek az agrár-generációváltással kapcsolatban

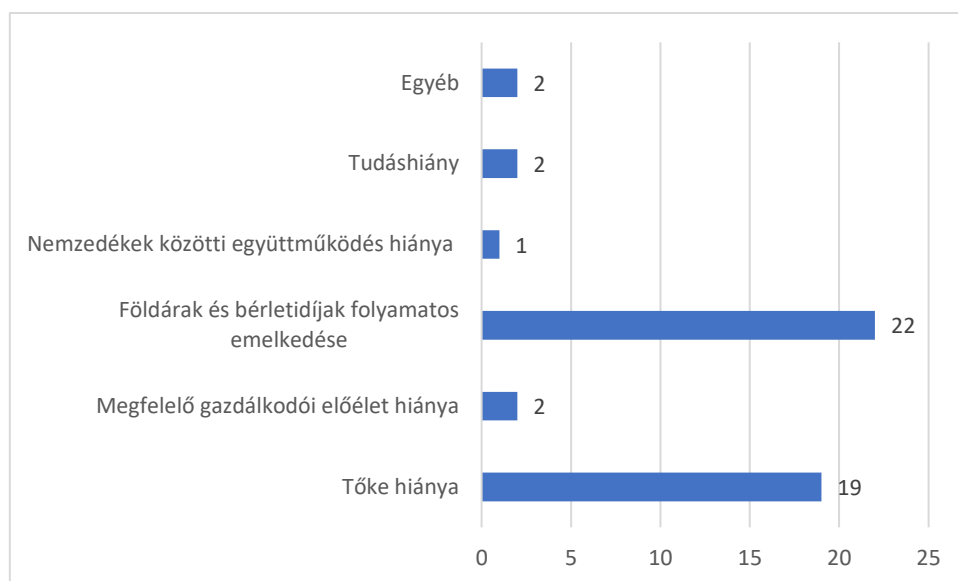
Forrás: Saját kutatás, 2023

A kitöltők fele még nem hallott az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLI. törvényről.

A gazdák 50%-a tervez nagyobb beruházást végrehajtani. Jellemzően géppark fejlesztés, tároló kapacitásbővítés szerepel a tervek között.

A gazdák 28,6% nem tervez nagyobb beruházást, ők túlnyomó többségben a jelenlegi gazdasági helyzetet, anyagi bizonytalanságot nevezték meg gátló tényezőkként.

A válaszadók a fiatal gazdálkodói tevékenység folytatásának legnagyobb problémájaként (10. ábra) egyértelműen a földárak és a bérletdíjak folyamatos emelkedését jelölik meg, amiből értelemszerűen következik a másodikként leggyakrabban megjelölt probléma, a forráshiány. Kérdőívem ebben a témakörben nagyon hasonló eredményeket hozott, mint az AKI 2019-es generációváltással kapcsolatos kérdőíve, hiszen ott a fiatalok második legjelentősebb gátló tényezőnek a megvehető, vagy bérbevehető termőföld hiányát adták meg (Internet14).

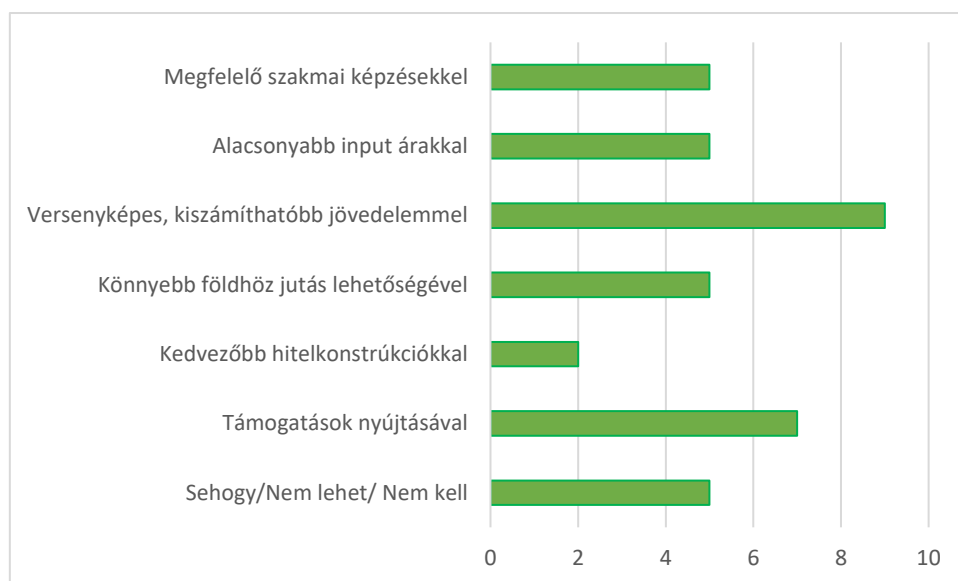
10. ábra: A fiatal gazdálkodói tevékenység nehézségei

Forrás: Saját kutatás, 2023

Azon kérdésekre, hogy „Milyen fiatal gazdáknak szóló támogatást vett igénybe korábban?” a válaszadók 47,62%-a felelt úgy, hogy korábban még semmilyen támogatást sem vett igénybe. Azok a gazdák pedig, aki már igényelték támogatást, jellemzően a fiatal gazdák induló támogatását vették igénybe, illetve olyan gazda is volt, aki a mezőgazdasági kisüzemek támogatására pályázott sikeresen.

Noha ez utóbbi nem kifejezetten fiatal gazdák számára szóló támogatás, de jó alternatíva lehet abban az esetben, ha az üzemméret nem éri el a fiatal gazda pályázatban megadott minimum értéket.

Utolsó nyitott kérdésemben azt kutattam, hogy a fiatal gazdák véleménye szerint mivel lehetne vonzóvá tenni a mezőgazdaságot a fiatalok számára? A válaszok elemzéséhez a 11. ábrán látható kategóriák kerültek kialakításra, azonban a kérdés összetettsége miatt a válaszok több kategóriába is bekerülhettek.

11. ábra: Hogyan lehetne vonzóvá tenni a mezőgazdaságot a fiatalok számára?

Forrás: Saját kutatás, 2023

A válaszokból (11.ábra) nyilvánvalóan látszik, hogy a gazdálkodók egyértelműen a versenyképes, kiszámítható jövedelemben látják a mezőgazdaság vonzóvá tételének lehetőségét. Ehhez kiemelkedően fontosnak tartják a különböző támogatások nyújtását. További fontos feltétel volna, a fiatalok számára a könnyebb termőföldhöz való jutás lehetőségének megteremtése, az alacsonyabb input árak megteremtése, hiszen így a nyereség is nagyobb lehetne, valamint a megfelelő szakmai képzés nem csak közép és felsőszinten, hanem már egészen kiskortól.

A kedvezőbb hitelkonstrukciók nyújtásának feltételét elenyésző mennyiségben tartják fontosnak a fiatalok bevonzásához.

Azon kitöltők, akik válaszáat a 'Sehogy/Nem lehet/ Nem kell' kategóriába lehetett besorolni, ők jellemzően olyan okokat adtak meg, hogyha valaki nem született bele ebbe az életformába – vagy ha bele is született – de nem rendelkezik nagy földterületekkel és egy erős háttérrel, annak esélye sincs elindulni vagy hosszútávon fennmaradni ebben az ágazatban.

Továbbá olyan problémák is felmerültek, hogy a fiatal gazdáknak induló támogatásoknál a közös őstermelő/családi gazdaságok fiataljai nem minősülnek új indulónak, így minden ilyen támogatásból kiesnek.

5. Következtetések, javaslatok

Oktatás:

Ugyan erősséggént írható le az, hogy a kitöltők közül mindenki rendelkezett legalább középfokú végzettséggel (5.ábra), azonban ahogyan azt a fenti fejezet is mutatja az agrár végzettségek közül az aranykalászos gazda végzettséggel rendelkeznek a legtöbben, valamint 71,4%-uk nem is tervezi tovább képezni magát. Ezzel kapcsolatban a jövőben érdemes volna egy kvalitatív kutatás végezni, mely feltárhatja azt, hogy mi az oka annak, amiért ezek a fiatalok nem érzik szükségét tudásuk továbbfejlesztésének?

Fontos lenne, hogy motiváljuk ezeket a gazdákat arra, hogy tovább folytassák tanulmányaikat a felsőoktatásban, hiszen ez mindenképpen szükséges ahhoz, hogy szélesebb látókörrel rendelkezzenek, illetve magasszintű tudás birtokába kerüljenek.

Továbbá szükség volna egy speciális, kifejezetten fiatal gazdákat megcélzó szaktanácsadási rendszerre.

Valamint lényeges lenne a középszintű mezőgazdasági oktatást is népszerűvé tenni, ugyanis a gazdaságokba nem csak vezetőkre, hanem jól képzett beosztottakra is szükség van, úgymint például mezőgazdasági gépszerelőkre.

Igazából fontos volna, hogy már kiskortól megismertessék a gyermekekkel a mezőgazdasági tevékenységet. Szükség lenne akár egy életpálya modell kialakítására, egy gyakorlatiasabb közép és felsőfokú oktatással.

Generációk közötti együttműködés:

Elengedhetetlen, hogy a generációk közötti együttműködésre is hangsúlyt helyezzünk. A generációváltás nem csak egy feladat, amit el kell végezni, hanem egy folyamat, amiben mindkét generációnak részt kell vennie, így aztán létfontosságú a megfelelő kommunikáció.

Ahogyan azt Kovács (2020) az idősebb korosztály szerepe a családi gazdaságok generációváltásában című tanulmányában is írja a gazdaságok ideális esetben egy család kezében maradnak évtizedeken át, így nagyon fontos a megfelelő generációk közötti kapcsolat, kommunikáció. Hiszen az idősebbek nem csupán rengeteg szakmai tudást és tapasztalatot adhatnak át a következő generációnak, hanem kapcsolati tőkét is, ami kifejezetten nagy érték.

Ugyanakkor az idősebb gazdáknak is nyitottaknak kell lennie a fiatalabb generáció friss szemléletére, újító gondolkodására.

Az együttműködés, az elfogadás, a nyitottság és az empátia kulcsfontosságúak a sikeres és hatékony kommunikációhoz.

A 8. és 9. ábrákon látható generációk közötti kapcsolatról szóló adatok kettősége szintén egy olyan témakört vet fel, amely egy nagyon jó alapot adhatna egy jövőbeli kvalitatív kutatáshoz.

Földhöz jutás problémája:

A földhöz jutás lehetősége a fiatalok esetében különösen alacsony. Ennek megoldásához mindenképpen szükség lenne ahhoz, hogy megállítsák a földvásárlási, illetve földbérleti díjak fokozatos emelkedését. Illetve lehet, hogy szükséges volna újragondolni a föld elővásárlási jogokat.

Továbbá több vissza nem térítendő támogatásra és kedvezőbb hitel konstrukciókra lenne szüksége azoknak a fiataloknak is, akik esetleg nem rendelkeznek magas indulótőkével. Kormányzati támogatási programokat és kedvezményeket kellene kidolgozni, hogy segítsék őket az indulásban és a növekedésben.

Versenyképes, kiszámíthatóbb jövedelem:

A nyitott kérdéseimre adott válaszok esetében a fiatal gazdák többször említették nagy problémaként az emelkedő input árakat. Emiatt úgy gondolom, hogy a gazdasági bizonytalanság miatt megfontolandó lenne a kormányzat részéről, hogy valamilyen intézkedéssel alacsonyan vagy legalábbis bizonyos korlátok között tartsák az input árakat, amikor nagyon magas az ingadozás. Mivel csak így lehet tervezni, kiszámíthatóbb, versenyképes jövedelemre szert tenni. Ami elengedhetetlen egy olyan nehéz szakmánál, mint a mezőgazdaság.

Illetve szükség lenne arra, hogy a béreket is rendezzék a teljes agrárszektorban, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy nem csak gazdák vannak a mezőgazdaságban. Ugyanis, ha egy fiatal több munkával kevesebb bevételre tesz szert akkor egyértelmű, hogy a jövőben elfogja hagyni ezt az ágazatot, egy olyan hivatásért, ami könnyebb és jövedelmezőbb, kevesebb befektetett energiát igényel.

Fiatal generáció érdeklődésének felkeltése az ágazat iránt:

Tekintve, hogy a mezőgazdaságba az Y és a Z generáció tagjait kellene bevonni, illetve a bent levőket ott tartani, akik számára már gyermekkoruk óta a mindennapjaik része a különböző digitális eszközök, így elengedhetetlen az okos mezőgazdasági rendszerek bevezetése. Az agrárdigitalizációval nem csak a fiatalok érdeklődését lehetne felkelteni az ágazat iránt, hanem a precíziós gazdálkodás által a hatékonyabb forrás felhasználásra is lehetőséget nyújtana, ami növelné a bevételeket, ezáltal még nagyobb megtartó ereje lenne fiatalok számára.

Továbbá akár kampányokat is lehetne indítani a mezőgazdaság népszerűsítéséhez, melyhez az online platformok használata elengedhetetlen.

Egyéb tényezők:

Végül, de nem utolsósorban, ahhoz, hogy a fiatalságot ösztönözzék a vidéki életre, ehhez nem csak magát a mezőgazdasági ágazatot, hanem a vidéki életet is vonzóvá kell tenni különböző szociális intézkedésekkel. Szükség volna a szolgáltatási szektor, valamint az infrastruktúra fejlesztésére a vidéki területeken. Ehhez mindenképpen több területfejlesztési és vidékfejlesztési projektre, támogatásra lenne szükség.

6. Összefoglalás

Szakdolgozatomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a fiatal magyar gazdák jelenlegi helyzetét. Milyen támogatások, képzések segíthetik, valamint milyen tényezők gyengíthetik, akadályozhatják az agrár ágazat generációs megújulását.

A téma időszerűségét alátámasztja, a jól ismert demográfiai folyamatok irányvonala. Nem csak hazánkban, hanem az egész Európai Unió területén egyre égetőbb probléma az elöregedő agrártársadalom, az utánpótlás, a fiatal generáció hiánya.

Dolgozatom első részében az Agrárcenzus 2020 tükrében vizsgáltam a fiatal magyar gazdák helyzetét. Majd a generációváltás elméleti megközelítését dolgoztam fel.

A következő részben a Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, az AGRYA tevékenységi körét, korábban tett javaslatait ismertettem.

Ezután az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának bemutatása következett. Továbbá rövid történeti kitekintést tettem a korábban meghozott reformokról, valamint górcső alá vettem a jelenlegi programozási időszak főbb szakpolitikai célkitűzéseit. Majd a KAP Stratégiai Tervének intézkedéseit tekintettem át.

A 2023-2027 közötti programozási időszak generációváltást elősegítő támogatásainak, ismertetése után a fiatal gazda pályázat főbb változásait hasonlítottam össze a kezdetektől a jelenlegi periódusig.

Továbbá a fiatal gazdák számára elérhető egyéb támogatási eszközökről is tájékoztatást adtam. A fejezet zárásaként beszámoltam az elmúlt évek törvényi változásairól, melyek a gazdaságátadás adminisztrációs terheinek csökkentéséről, illetve a termőföld öröklés szabályairól szólnak.

Kvantitatív kutatási módszert alkalmazva, online kérdőíves lekérdezést végeztem a 18 és 40 év közötti fiatal gazdák körében, akik jellemzően családi gazdaságok tagjai voltak.

A kérdőívekből kiderült, hogy a fiatal gazdák több, mint háromnegyede férfi, illetve 90% feletti arányban a 25-40 év közötti korosztály alkotja. Ami a képzettségüket illeti, csak kevesen rendelkeznek aranykalászos gazda képesítéssel kívül más mezőgazdasági szakirányú képzettséggel, valamint a tanulási hajlandóságuk is kifejezetten alacsony.

A kérdőívek elemzése során az derült ki, noha általánosságban jónak ítélik meg az idősebb generációval való kommunikációt, mégis úgy látják, hogy a fiatalok érdektelensége mellett, a generációk között lévő különbségek okozzák az egyik legnagyobb nehézséget az agrár-generációváltásban.

Gazdálkodói tevékenységük folytatásában további problémát jelent még a tőke hiány, illetve a földárak és bérleti díjak folyamatos emelkedése is.

A mezőgazdaság vonzóvá tételének megoldását a fiatalok számára egyértelműen a finansziális ösztönzésben látják, úgymint a versenyképes, kiszámítható jövedelemben, különböző támogatások, kedvező hitelkonstrukciók nyújtása. Illetve pozitívként emelném ki, hogy többen megemlítik a megfelelő szakmai képzések fontosságát is.

Vizsgálataim alapján a lehetséges megoldásokat a következő tényezőkben látom: a megfelelő közép és felsőszintű oktatás, az agrárpálya népszerűsítése, a generációk közötti kommunikáció elősegítése, a földhöz jutás lehetőségeinek kiszélesítése, a pénzügyi támogatások növelése legyen szó akár visszatérítendő, akár vissza nem térítendő támogatásokról szó, valamint végül, de nem utolsósorban pedig a vidéki élet vonzóvá tétele.

A mezőgazdaság szerepe kiemelkedő a nemzetgazdaságban, így összességében minden lehető eszközzel elő kell segíteni, hogy a fiatal generáció is megtalálja a helyét ebben az ágazatban, hiszen csak ezáltal tarthatjuk fenn és fejleszthetjük az agráriumban rejlő lehetőségeket.

7. Irodalomjegyzék

7.1. Nyomtatott könyvek, szaklapok, folyóiratok

1. Avar L. (2016): Generáció-és szemléletváltás. Magyar mezőgazdaság, 71(50): 8-9.
2. Braunmüller L. – Juhász I. (2018): A generációváltás szükségessége. Magyar mezőgazdaság, 73(44): 12-13.
3. Halmos B. Á. (2020): Generációváltás és hatékony kommunikáció: AGROmashExpo2020. Kistermelők lapja, 64(2): 6-7.
4. Hamza E. (2022): A generációváltás akadályai és ösztönzői a mai magyar mezőgazdaságban. Gazdálkodás, 66(1): 3-27.
5. Héjja Cs. (2021): Generációváltás és innováció. Agro napló 25(12): 8.
6. Jámbor A. – Mizik T. (szerk., 2014): Bevezetés a Közös Agrárpolitikába. Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 18-65.
7. Jung I. (2023): Generációváltás és gazdaságátadás. Magyar Mezőgazdaság 78 (39) 30-32.
8. Kovács É. K. (2020): A generációváltás megtervezettsége és a családi gazdaságok jövőképe közötti összefüggések Economica, 11 (3-4): 55-68.
9. Kovács É. K. (2020): Az idősebb korosztály szerepe a családi gazdaságok generációváltásában, Magyar Gerontológia, 12: 38.
10. Kőszegi I. R. (2015): Fiatal gazdák induló támogatása alprogram (fig) bemutatása és a főbb eltéréseinek kiemelése a korábbiakban kiírt fiatal gazda pályázatokhoz képest. Economica, 8(4/2): 168-173.
11. Nagy I. (2018): A generációváltás kardinális kérdés az agráriumban. Agro napló, 22(10): 12.
12. Nábrádi A. – Bárány L. – Tobak J. (2016): Generációváltás a családi tulajdonú vállalatokban – Problémák, konfliktusok, kihívások, elméleti és gyakorlati megközelítés. Gazdálkodás, 60(5): 427-461.
13. Nyikos GY. – Erdei-Derschner K. (2020): A 2021-2027 programozási időszak EU-forrásai és a lehetséges magyar allokáció. Európai Tükör, 23(3): 5-26.
14. Popp J. – Lakner Z. – Oláh J. (2019): A Közös Agrárpolitika reformja 2021-2027 között. A falu, 34/1: 11-21.
15. Szinay A. – Zöldréti A. (2020): Az agrár-generációváltás új dimenziói, különös tekintettel a koronavírus gazdasági hatásaira. Polgári Szemle, 16(1-3):141-160.

16. Tóth ZS. (2016): Generációváltás előtt. Minél több fiatal a mezőgazdaságba!. Kistermelők lapja, 60(12): 8-9.
17. Tóth ZS. (2020): Generációváltás az agráriumban. Magyar mezőgazdaság, 75(5): 48-49.

7.2. Internetes források

- Internet1: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_hu (2022.03.13.)
- Internet2: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/hu/pdf/hu-Fiatal-Gazdak-20161130.pdf> (2022.03.13.)
- Internet3: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_en (2022.03.30.)
- Internet4: https://www.parlament.hu/documents/10181/39233854/Infojegyzet_2021_5_8_mezogazdasag_generaciovaltas.pdf/ef03cf83-8c03-5dd0-a6c1-49ac20e56e2e?t=1631863138231 (2022.03.30.)
- Internet5: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/elozetes_adatok/index.html#/cover (2022.03.30.)
- Internet6: https://dxpvcgy88gl35.cloudfront.net/sites/default/files/downloads/fiatal_gazda_nemzeti_minimum.pdf (2022.03.30.)
- Internet7: <https://www.otpagrar.hu/Hirek/Velemeny-20190723> (2022.03.31.)
- Internet8: <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/174-koronavirus-es-gazdasagi-hatasai-avagy-egy-uj-vilagrend-ele/1081-az-agrar-generaciovaltas-uj-dimenzioi-kulonos-tekintettel-a-koronavirus-gazdasagi-hatasaira> (2022.03.31.)
- Internet9: https://agriculture.ec.europa.eu/news/ageing-europes-farmers-remains-major-challenge-rural-areas-2021-04-08_en (2022.04.25.)
- Internet10: https://static.agroinform.hu/data/cikk/6/892/cikk_60892/AI_KAP_strategia_2022_november_1130.pdf?ga=2.243685260.841214541.1669887460-1944579484.1669887455 (2022.12.01.)
- Internet11: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/107/a-kap-eszkozei-es-ezek-reformjai> (2022.12.01.)

Internet12: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_en (2022.12.02.)

Internet13: <https://emva.hu/elfogadtak-magyarorszag-kap-strategiai-tervet/> (2022.12.02.)

Internet14: <https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/13131/eu.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2022.12.03.)

Internet15: <https://emva.hu/palyazati-lehetosegek-az-agrarium-generacios-megujulasanak-tamogatasara/> (2022.12.03.)

Internet16: https://www.agronaplo.hu/files/2013/02/ksh_agrya_kiadvany_fiatl_gazda_pdf (2022.12.04.)

Internet17: <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/taylor/article/view/13118/12974> (2022.12.07.)

Internet18: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK21235.pdf> (2023.05.30.)

Internet19: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/7003-kozso-agrarpolitika-2023-2027/file> (2023.09.10.)

Internet20: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300212.tv> (2023.09.10.)

Internet21: <https://www.nak.hu/kap-2023-2027/kap-kiadvanyok/7048-a-mezogazdasagi-tevekenyseget-megkezd-fiatl-mezogazdasagi-termelok-tamogatas/file> (2023.10.14.)

Internet22: <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/fiatl-gazdalkodo/106245-felkeszules-a-fiatl-mezogazdasagi-termelok-indulo-tamogatasara-ii-piller-1-resz> (2023.10.14.)

Internet23: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/mezogazdasagi_munkaero_generaciovaltas/index.html (2023.10.14.)

Internet24: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/foldtulajdon_foldderlet/index.html#akisebbgazdlkodkalapvetensajtfldjkntermelnek (2023.10.14.)

Internet25: https://kap.mnvh.eu/KAP_II (2023.10.16.)

Internet26: <https://www.nak.hu/szolgalatasok/201-tamogatasok/vidékfejlesztés/vidékfejlesztési-pályázati-összefoglalók/93123-a-fiatl-gazda-pályázat-összefoglalója> (2023.10.24.)

Internet27: <https://nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/jogszabalyok/235-jogszabalyi-osszefoglalo/105907-valtozasok-a-termofold-forgalmi-szabalyokban> (2023.10.27.)

Internet28: https://agriculture.ec.europa.eu/news/commission-approves-cap-strategic-plan-hungary-2022-11-07_en (2023.10.27.)

8. Ábrajegyzék

1. ábra: A gazdaságok számának alakulása	4
2. ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó gazdaságirányítók arányának változása	5
3. ábra: A KAP Stratégiai Terv intézkedései	12
4. ábra: Kor szerinti megoszlás	20
5. ábra: Legmagasabb iskolaivégzettség	20
6. ábra: Gazdaság alapításának időpontja	21
7. ábra: A gazdaság területén található művelési ágak	22
8. ábra: A generációk közötti kommunikáció	23
9. ábra: Legnagyobb nehézségek az agrár-generációváltással kapcsolatban.....	24
10. ábra: A fiatal gazdálkodói tevékenység nehézségei.....	25
11. ábra: Hogyan lehetne vonzóvá tenni a mezőgazdaságot a fiatalok számára?.....	26

9. Mellékletek

9.1. Kérdőív

1. Az Ön neve:

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

2. Az Ön életkora:

- ☐ 18-24
- ☐ 25-34
- ☐ 35-40

3. Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?

- ☐ Kevesebb, mint 8 osztály
- ☐ Befejezett 8 osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Technikum / OKJ
- ☐ Főiskola / BA / BSc Diploma
- ☐ Egyetem / MBA / Msc Diploma
- ☐ Phd / Tudományos fokozat

4. Amennyiben több szakmával, végzettséggel is rendelkezik, milyen típusú az Ön agrárvégzettsége? (középfokú, főiskolai, aranykalászos gazda stb.)

5. Több szakma esetén, mely végzettségét szerezte meg korábban?

6. Jelenleg is folytat agrártanulmányokat vagy tervez további agrárképzésen is részt venni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

7. Amennyiben igen, kérem írja le milyen agrárképzésen vesz részt/ milyen agrárképzésen gondolkodik?

8. Mikor alapították az Önök gazdaságát?

9. Milyen gazdálkodási formában végzik tevékenységüket?

10. Főállásban dolgozik a gazdaságnál?

☐ Igen

☐ Nem

11. Milyen beosztásban dolgozik Ön a gazdaságnál?

☐ Vezető

☐ Vezető helyettes

☐ Középvezető

☐ Egyéb:

12. Mekkora az Önök gazdaságának területe?

13. Mekkora a saját-bérlet terület aránya?

14. Milyennek tartja a földhöz való jutás lehetőségeit?

15. Milyen művelési ágak találhatók a gazdaságterületén?

☐ szántó

☐ rét

☐ legelő

☐ kert

☐ szőlő

☐ gyümölcsös

☐ erdő

☐ nádas

☐ halastó

☐ üvegház, fóliaház

☐ művelés alól kivett terület

16. Mi a gazdaságuk fő tevékenysége?

- ☐ Állattenyésztés (teljes termelési érték legalább 2/3-a az állattartásból származik)
- ☐ Növénytermesztés (teljes termelési érték legalább 2/3-a a növénytermesztésből származik)
- ☐ Vegyesgazdálkodás (teljes termelési érték legalább 1/3-a állattartásból ÉS legalább 1/3-a növénytermesztésből származik)

17. Mi a gazdaság fő profilja, melyek a tipikus termékek?

18. Rendelkezik Ön saját gazdasággal? (őstermelők családi gazdaságában a közös használatú gazdaság is saját gazdaságnak minősül)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

19. Amennyiben igen, azt...

- ☐ Önállóan építette fel
- ☐ Már működő gazdaságot vett át

20. Az Önök gazdaságában történt generációváltás?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Jelenleg is zajlik (minkét generáció jelen van)

21. Milyen kapcsolat van a két generáció között?

- ☐ családtagok
- ☐ nem családtagok

22. Milyennek ítéli meg a kommunikációt a két generáció között?

23. Igénybe vesznek /vettek valamilyen támogatást a gazdaságátadásához?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

24. Amennyiben igénybe vesznek /vettek valamilyen támogatást, kérem írja le melyek voltak azok?

25. Hallott már az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLI. törvényről?

26. Amennyiben igen, mi a véleménye róla? Kérem, fejtse ki pár mondatban!

27. Kérem, fejtse ki pár mondatban, hogy miben látja a legnagyobb nehézséget az agrár-generációváltással kapcsolatban?

28. A jövőre nézve tervez nagyobb beruházást, bővítést a gazdaságában?

☐ Igen

☐ Nem

☐ Nem tudom

29. Amennyiben igen, kérem írja le mik azok?

30. Amennyiben nem, kérem írja le mi az oka?

31. Ön szerint mi a legnagyobb nehézség fiatal gazdálkodói tevékenység folytatásában?

☐ Tőke hiánya

☐ Megfelelő gazdálkodói előélet hiányában nehezen jutnak hozzá kedvezményes hitelekhez

☐ Földárak és bérleti díjak folyamatos növekedése

☐ Nemzedékek közötti együttműködés hiánya

☐ Egyéb:

32. Milyen fiatal gazdáknak szóló támogatást vett igénybe korábban?

33. Korábban vett már igénybe szaktanácsadást?

34. Kérem, fejtse ki pár mondatban, hogy az Ön véleménye szerint hogyan lehetne vonzóvá tenni a fiatalok számára a mezőgazdaságot?

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Horváth-Kele Franciska
A Hallgató Neptun kódja: G71RSG
A dolgozat címe: A Közös Agrárpolitika és a magyar mezőgazdaság – A generációs megújulás lehetőségei –
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023 év 10. hó 31 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

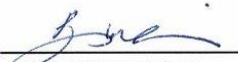
NYILATKOZAT

Horváth-Kele Franciska (név) (hallgató Neptun azonosítója: G71RSG) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2023 év 08 hó 31 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.